

'Doorrijden naar Breda - we rijden door naar Breda, houdt ons in de gaten - doorrijden naar Breda!'

De meeste van onze auto's hebben we gehad. De hele Peeldivisie vloeit overigens terug op Breda. Zullen maar hopen dat we ook de anderen nog op-pikken. Vooruit! Profiteren van dit rustige moment - en weer razen we als gekken de weg af.

Het gaat een tijd lang goed - nee, alweer mis, daar komen ze weer - stoppen!! - *Twaalf maal* hebben we deze uitstapmanoeuvre moeten houden - twaalf maal!¹

*

Op de avond van 11 mei toen de Nederlandse troepen al bij duizenden haastig door Breda getrokken waren, verkeerde het gemeentebestuur van de stad in rep en roer. 's Middags was even plotseling als onverwachts instructie binnengekomen van de bevelvoerende Franse generaal dat heel Breda geëvacueerd moest worden. Twee wegen waren er, alweer op een Michelin-kaart, voor aangewezen (zie kaart XXIII op pag. 214): de rechtstreekse weg naar Antwerpen, via Zundert, en de weg ten oosten daarvan, via het Belgische Hoogstraten. De Fransen, was gezegd, wilden Breda tot het uiterste verdedigen, ze zouden er zeker vijf tot acht dagen kunnen standhouden, zware Duitse beschietingen en bombardementen waren te verwachten: '*il faut évacuer*', zo had het bevel geluid. Het was niet op schrift gesteld.

Aan de hand van een schema dat de burgemeester, een oud-beroeps-militair, tevoren had laten opstellen, werd de evacuatie nog die zaterdagavond 11 mei voorbereid; besloten werd dat de winkels op zondag open zouden zijn; maandagochtend zou de uittocht van tussen de veertig- en vijftigduizend inwoners beginnen; men zou moeten lopen, maar bagage zou gedeeltelijk op auto's vervoerd kunnen worden; zaterdagavond werden de auto-colonnes al geformeerd - zondagmorgen waren de meeste auto's verdwenen: een deel was door de Fransen gevorderd, een groter deel hadden doortrek-kende Nederlandse militairen zich in de nacht toegeëigend. De vraag rees of evacuatie nog wel zin had. Maandagmorgen vroeg werd contact gezocht met de Franse stadscCommandant: de Duitsers waren, had men gehoord, Tilburg al voorbij, kon de Bredase bevolking dan niet beter ter plaatse blijven? Neen, zei de commandant, Breda zou '*avec toute la force française*' verdedigd worden.

¹ *Dagboekfragmenten 1940-1945*, p. 26-27.